

14. Tolochko, P. (1987). *Drevnyaya Rus. Ocherky sotsyal nopolytycheskoy ystoryy Ancient Rus [Essays on social political history]*. Kiev: Naukova Dumka.
15. *Ukrayinska narodnist: narysy sotsialno-ekonomichnoyi i etno-politychnoyi istoriyi [Ukrainian nationality: essays on socio-economic and ethno-political history]* (1990). Kyiv: Naukova Dumka.
16. Khvoika, V. (1913). *Drvnie obitateli Podneprovia I ih kultura v doistoricheskie vremenna [Ancient inhabitants of the Dnieper region and their culture in prehistoric times]*. Kyiv: State University.
17. Chaban, A. (2011). *Istoria Serednoiy Naddniprianshiny [History of Central Dnipro region]*. Cherkasy: Vertykal.

УДК 94 (4)

НОСТАЛЬГІЯ ЗА ІМПЕРІЄЮ: АВСТРІЙСЬКІ ІСТОРИКИ ПРО СПАДЩИНУ ГАБСБУРГІВ

Попов В'ячеслав

У статті аналізується низка публікацій австрійських істориків, які у середині минулого століття активно зверталися до державотворчого досвіду Австро-Угорської монархії. Інтерес до історичної спадщини монархії Габсбургів був пов'язаний не лише з ювілеєм Першої світової війни, а й зі створенням Європейського Союзу, прообразом якого вважалося Австро-Угорщина. Автори ретельно розглядали національну політику держави, її зв'язок з економічним становищем окремих регіонів, її вплив на політичні процеси. Виглядає перебільшенням фанатична оцінка внеску німецької меншості у господарський та культурний розвиток інших народів імперії. Незважаючи на численні проблеми, які не спромоглася вирішити Австро-Угорщина, дослідники вбачали, що ця багатонаціональна держава була першою спробою будівництва загальноєвропейського дому, невдача якої, на їх думку, пов'язана виключно з національним егоїзмом місцевих еліт. За висновками більшості австрійських істориків, у наслідках руйнування Австро-Угорщини переважали негативні моменти, а її сумна доля є попередженням сучасним лідерам Європейського Союзу, які змушені вирішувати аналогічні питання і стикаються з тими ж викликами, на які не відповіла Дунайська монархія.

Ключові слова: *Австро-Угорська монархія, дуалізм, державотворчі процеси, статус мови, національне питання.*

Багатонаціональна Австро-Угорська монархія у другій половині XIX ст. складалася з власне австрійських земель (так званих спадкових земель Габсбургів) – Нижня і Верхня Австрія, Грац, Тіроль, Форарльберг, Штирія, Каринтія, Бургенланд, також до цієї держави входили Угорщина, Трансильванія, частина Італії (Трієст та Трентіно), а також слов'янські території – Чехія, Словаччина, Хорватія, Словенія, Галичина, Буковина, частина Сербії, а з 1878 р. – Боснія та

Герцеговина. Із 1867 р. Австрія та Угорщина мали свої уряди, свої парламенти, і три загальних міністерства – військове, закордонних справ та фінансів. Унаслідок поразки дуалістичної монархії у Першій світовій війні ця країна зникла з мапи Європи, але австрійські історики у своїх дослідженнях постійно зверталися до досвіду цього періоду, проводячи паралелі між Дунайською монархією та сучасним Європейським Союзом. Публікації, які згадуються у статті, вийшли друком до 50-річчя від початку Першої світової війни. Вони ще й сьогодні не втратили наукового значення, оскільки ґрунтуються на вагомій джерельній базі, а теоретичні узагальнення їх авторів досі перебувають у науковому обігу.

За переписом населення у 1880 р., під час якого до загальних даних включили Боснію та Герцеговину, у складі населення Австро-Угорщини були представлені німці – 23,9 %, мадяри – 20,2 %, чехи – 12,6 %, поляки – 10 %, русини – 7,9 %, румуни – 6,4 %, хорвати – 5,3 %, серби – 3,8 %, словенці – 2,6 %, італійці – 2 %, боснійці – 1,2 %. Загальна чисельність населення монархії в 1880 р. (без Боснії і Герцеговини) становила 37 786 тис. осіб [1, 98]. Отже, німці мали певну перевагу над усіма іншими народами, але в сукупності 47,2 % слов'ян багато перевершували німців і мадярів.

Кількість русинів з 1890 по 1910 рр. збільшилася з 3 105 тис. до 3 518 тис.; польське населення за той же період часу в загальному населенні монархії зросло з 14,5 % до 16,6 %. Р. Канн вбачає причини такого зростання в колонізаторських прагненнях, частково – в легко мінливому щодо мовного питання єврейському елементі: «Русини в Галичині перебували в обороні, так само, як німці в Судетах, італійці в Південному Тіролі та в Примор'ї» [2, 34].

Показовим був національний склад австро-угорської армії. При загальній чисельності в 830 тис. осіб (у 1900 р.) німці в ній налічували 227 тис., слов'яни – 430 тис., румуни – 48 тис., італійці – 14 тис., мадяри – 127 тис. Багато повідомляють дані про пропорційність мов у Цислейтанії (у мільйонах осіб, які оголошили цю мову рідною) відповідно в 1869 і в 1890 рр.: Німці – 7,1–8,5; чехи – 4,7–5,5; поляки – 2,4–3,8; русини – 2,5–3,0; словенці – 1,1–1,2; хорвати – 0,5–0,6; італійці – 0,5–0,6; румуни – 0,2–0,2 [4, 201].

Серед різних народів, що населяли Австро-Угорську монархію в 1910 р., сільським господарством займалися 33,5 % німців, 43 % чехів, 65,6 % поляків, 93,3 % русин, 75,4 % словенців, 86,9 % сербів, 50 % італійців, 90 % румунів, 95,4 % мадярів. У тих же народів у промисловості були зайняті 36 % німців, 37 % чехів, 15 % поляків, 2 % русин, 2 % мадярів. У 1910 р. в монархії було зареєстровано 7 794 німецьких і 12 745 слов'янських народних шкіл, у яких відповідно навчалось 1 567 і 2 609 тис. учнів. В університетах і вищих школах Австрії в зимовому семестрі 1910–1911 рр. навчалось 17 600 німців, 5 900 чехів, 8 700 поляків, 1 270 сербів, 1 500 русинів, 706 словенців, 880 італійців [4, 314].

Процентне співвідношення німців і слов'ян у школах становило 38:63, в університетах відповідно 35:58, що доволі точно відповідало співвідношенню німецького і слов'янського населення. В університетах слов'ян було більше, ніж німців, але не відповідно процентному відношенню загального населення.

Австрійська конституція 1867 р. декларувала рівність громадян перед законом, свободу совісті, рівноправність націй і мов, але не надавала жодних гарантій щодо користування цими правами. Оцінюючи конституцію, соціал-демократ Р. Шпрінгер назвав її параграф про рівність націй «феєрверком», який «світить, але не гріє». У 1848 р. чеський громадський діяч Л. Рігер у відповідь на заяву депутата австрійського рейхсрату Борроша, який вважав, що «німецька мова є державною тогою, а інші мови – домашнім халатом», назвав німецьку мову «арештантським костюмом».

Відомий вислів Г. Ханча: «Сьогодні є майже повсюдно визнаним фактом те, що розпад багатонаціональної держави, якою була Австро-Угорська монархія, вивів з рівноваги всю Європу, обтяжив її безприкладним горем і лихом, викликавши масу проблем, з якими боролася колишня монархія» [1, 6].

Сьогоднішня Австрія була в той час серцевиною багатонаціональної держави, де перепліталися нитки різноманітного життя, повного «дивовижної природності і чудової різнобічності». Постійна «зміна духу і крові зсередини» надавала форму цілому: «Можливо, всі ці народи лише після свого відділення усвідомили, чим вони зобов'язані один одному і що вони означали в їх спільності» [3, 3]. Ідеться, на думку Ф. Майєра та його співавторів, абсолютно не про те, що «ретроспективний погляд на минулі часи будить тугу за щасливим і щедрим життям», для якого Дунайська монархія мала «багатий достаток можливостей». Ті ж дні «приховували нещастя, нужду і турботи, з яких виникали злі примари темряви, ненависті, чвар і заздрості» [3, 4].

П. Хассінгер зауважує: «Східна та Центральна Європа були мозаїкою малих народів і острівців німецького населення, територією, де змішувалася західна і східна культура». Х. Штайнер зазначає: «Традиція, якій ми відчуваємо себе зобов'язаними, є не що інше, як історичний континуїтет, історичний зв'язок поколінь, історична свідомість, у якій органічно відбувався розвиток і, в об'єктивному розумінні, духовне багатство, яке з життя і думок минулих поколінь було збережене до теперішнього часу» [5, 9].

Ніхто всерйоз не міг заперечувати, що австро-угорська монархія була господарською єдністю, з якої отримували вигоду всі народи, але саме національна ідеологія як психологічна сила виявилася сильним мотивом для руйнування цієї єдності. Австрійці не бажали обмежувати свою економічну сферу. Вони виконували цивілізаторську місію «економічного імперіалізму».

Дивлячись на карту ми повинні погодитися з думкою, яку висловлювали, кожен у свій час, Р. Зігер, А. Зупан, Е. Ханслік – про те, що впадає в очі географічна, і внаслідок цього – економічна замкнутість, що охоплює Дунайський регіон. Один із політичних діячів монархії Моравіц заявляв: «Ми відносно фінансового та промислового розвитку знаходимося між Заходом і відсталим Сходом – ближче до останнього». Він вважав монархію Габсбургів «країною необмежених можливостей» для німецьких банкірів.

Більшість підприємств, що належали іноземному капіталу, були німецькими та англійськими. Обсяг німецьких, англійських, французьких і бельгійських інвестицій у нафтову промисловість Галичини дав змогу збільшити видобуток нафти в таких розмірах: у 1893 р. – 96,3 тис. т, у 1907 р. – 1 176 тис. т. У 1885 р. Австро-Угорщина займала 9-е місце у світовій зовнішній торгівлі. У 1910 р. за обсягом промислового виробництва вона посіла 4-е місце в Європі – після Англії, Німеччини, Франції. Населення Австро-Угорщини налічувало 15,6 % від європейського, промислове виробництво – 6,3 % [4, 96].

Г. Ханч висловлює хвалу головному місту Австрії: «Відень був столицею не тільки однієї країни. Незважаючи на всі суперечності, він був серцем цілої імперії, центром величезної господарської системи. Він був місцем, куди стікалися люди багатьох національностей, обмінюючись своїми думками, і взаємно впливали один на одного. Незважаючи на територіальну віддаленість і на свій самобутній розвиток, який почався в окремих країнах монархії, у Відні зустрічалися Прага і Белград, Лайбах і Будапешт, Трієст і Брно. Багатства всієї монархії спрямовувалися до Відня, і звідси капітали знову розтікалися по країні, до найвіддаленіших її куточків і за її межі» [1, 50].

Культурні та господарські традиції німців, на думку австрійських істориків, підносили їх над іншими народами і приносили засоби виробництва та капітали здебільшого до їх рук. 35,6 % німців монархії приносили понад 63 % прямих податкових надходжень, і внаслідок цього були опорою, фундаментальною конструкцією австрійської економіки. Безсумнівно, ця економічна перевага мала відповідний соціальний та політичний вплив, але для всієї держави і всіх націй вона була найкориснішою. Податкові платежі німців задовольняли інтереси всієї монархії, інших націй, які зазнали б великих труднощів у разі існування лише на свої податкові надходження. Вони сприяли і культурному розвитку Боснії та Герцеговини, і галицькій транспортній системі. Наступними йшли в цьому питанні, як і в будь-якому іншому відношенні, чехи. Вони також мали глибоку культурну традицію, яка, втім, на тривалий час була перервана. Тісне спільне життя в одній країні з німцями дало чеському господарському і культурному життю потужний імпульс [3, 63].

Серед 1 446 службовців загальних міністерств налічувалося 815 німців (56 %), в австрійських центральних установах – 81 %. Тим часом німці в Цислейтанії становили 35,6 % (за даними 80-х рр. XIX ст.). Г. Ханч вважає: «Цей факт аніскільки не пояснювався властолюбством або державною зарозумілістю, але був однією зі старих традицій, яка відбувалася ще з часу абсолютної монархії, з часу, коли саме німці могли скласти відповідне чиновництво (причому ця традиція чим далі погіршувалася і погіршувалася)» [1, 14]. За його оцінкою, внаслідок соціального розшарування необхідні передумови до службової кар'єри були розвинені у німців набагато більше, ніж в інших народів: «Нарешті, не потрібно забувати, що німці як основний державний елемент відчували симпатію до державної служби більше, ніж громадяни слов'янських націй» [1, 15].

«Культурна та матеріальна перевага» німців знайшла вираження, наприклад, у публіцистиці. Вони мали більш ніж 2 190 газет і журналів, водночас 1 630 друкувалося слов'янськими мовами. У чеських землях 1 057 видань були чеськими, 540 – німецькими. Більша половина німецьких видань випускалася у Відні [4, 332].

Так само, як у Чехії німці, в Галичині привілейованими були соціально диференційованіші та багатші поляки, водночас русинське селянське населення не мало відповідного своїй чисельності представництва. Угода 1867 р. між Австрією та Угорщиною була «фатальною помилкою», оскільки вона зруйнувала єдність держави, і слідом за мадярами потягнулися чехи та галицькі поляки. Дуалізм був «рівносильний смертному вироку» монархії Габсбургів [1, 104].

Угорська частина двоєдиної монархії зіткнулася з не менш гострими проблемами. Барон Етвеш, міністр освіти в 1867 р., виступав не за мовну, а за історичну національність. Він стверджував, що рівноправність мов неможлива, оскільки центральна влада не може бути на десяти мовах. Він виступав за половинчастий федералізм, тобто за сильну центральну владу і за місцеве самоврядування історичних провінцій, за мовну рівноправність тільки в муніципалітетах. Поляки вимагали національної автономії. Німецькі політики заявляли їм і чехам, що вони не мають ніякого спеціального «історичного права».

Справді, проголошення дуалізму означало безсумнівний приріст панславістських ідей. Під сильним впливом панславізму перебувала російська політика. Ця суміш західного націоналізму і православного містицизму мала різне практичне вираження – від неясного співчуття слов'янам до грандіозних планів створення єдиної слов'янської імперії під владою царя. Суттєвим тут було почуття, а не програма. Яскравою демонстрацією панславістської ідеї стала поїздка Палацького до Москви в 1867 р. Водночас панславізм, як і русофільство, були лише тактичним прийомом багатьох чеських буржуазних політичних діячів.

З іншого боку, офіційній царській Росії не було ніякого діла до національних прагнень чеського народу. Але, незважаючи на це, прямим наслідком панславістської агітації Москви було посилення русофільських настроїв.

Найвизначніші чеські діячі 60-х рр. – Ф. Палацький і Л. Рігер – схилилися більше не до панславізму, а до австрославізму. Австрославізм означав створення федерації в рамках Австрії. З цієї позиції вони вважали дуалізм експериментом, смертельним для імперії. Вони виступали за федералізм на основі історичного права. За проектом Рігера мав здійснитися розділ Австрії за «історичним правом» – на землі чеської корони, на німецько-словенські землі (так звані спадкові землі Габсбургів), на землі угорської корони (з умовою договору угорців з хорватами) і на Галичину та Буковину.

У 1871 р. Рігер і представник чеського дворянства Клам-Мартініц склали Фундаментальні статті, в яких вимагали федералізму в Цислейтанії, розширення прав чеського сейму, рівноправності мов на місцях. У Галичині найважливішими були не польсько-німецькі, а польсько-українські протиріччя. Це було визначальним фактором як для значення польських панівних класів у складному переплетенні слов'яно-німецьких протиріч, так і для місця самої Галичини в системі двоєдиної монархії.

Те, що за такої умови не тільки русинський елемент, але також і німці повністю передали панування полякам, цінувалося незначно, лише для отримання польської підтримки та спільної діяльності в центральному парламенті. Після надання автономії Галичині в 1871 р. були полонізовані університети в Кракові та Львові, оголошено про заснування Академії наук. Користуючись боротьбою централістичного та федералістичного напрямів в Австрії, галицька шляхта виступала за перебудову монархії в дусі триалізму.

Політична картина на австрійських землях була досить строката, але знову-таки обумовлена національними проблемами в різних районах монархії. Ліберали користувалися найбільшим впливом у Нижній Австрії, Штирії та Каринтії, католики – в Тіролі, Форарльберзі та Зальцбурзі. У Словенії та Юлійській Крайні переважала словенська національна партія, у Чехії – чеська партія. У Галичині найчисленнішою була польська партія під керівництвом католицької аристократії. Русини ніколи не мали політичної сили, що відповідає їх чисельності, вони залишалися соціально нижчим селянським класом. Русинська меншість у галицькому сеймі обмежувалася вимогою автономії для своїх шкіл і своєї церкви (грецько-уніатської) [5, 71].

Певним впливом користувалися пангерманісти та їхні лідери Шенерер і Фрідьонг. Вони розробили антислов'янську програму, однією з вимог якої було оголошення німецької мови державною мовою Австрії. Пангерманісти пропо-

нували відокремити від Австро-Угорщини Галичину та Буковину, які повинні були утворити ядро Польського і Русинського королівств, причому Габсбурги за допомогою особистої унії утримували б під своїм контролем Русинську державу. У брошурі «Пангерманець» говорилося, що Польське і Русинське королівства «призначені до того, щоб прийняти євреїв і слов'ян, які покинуть Німецьку імперію». Галіція стане «щитом і зброєю для найдостойніших цілей Австрії». Персональна унія Польщі з імперією Габсбургів призведе до того, що «життя однієї провінції зіграє інші».

Особливе значення в партійній системі мали соціал-демократи, які вважали своєю особливою заслугою спробу об'єднати робітничий рух незалежно від національної приналежності. Націоналізм здавався їм прямо-таки найнебезпечнішим інструментом буржуазного громадського порядку, щоб підірвати робочий клас зсередини; вони відхилилися від своїх власних інтересів і зробили ударною силою ідеологію, яка глибоко відповідала основним матеріалістичним догмам. Нойдорфльський з'їзд австрійської соціал-демократичної партії в 1874 р. визнав право націй на самовизначення. Одним із провідних ідеологів австрійської соціал-демократії був Адольф Фішхоф. Він знову і знову звертався до прикладів США та Швейцарії, називав Швейцарію «республіканською Австрією» і хотів, щоб Австрія стала «монархічною Швейцарією», багатоскладною і твердо згуртованою федеративною державою [5, 143].

Передвиборні збори німецького народного союзу у Відні в 1870 р. зажадали вивести зі складу Цислейтанії Галичину, Буковину, Далмацію і зв'язати чеські та австрійські області. У січні 1880 р. соціал-демократ Пернерсторфер заснував у Відні Німецький клуб. У тому ж році з ініціативи Пернерсторфера і Віктора Адлера у Відні був створений Німецький шкільний союз [5, 145].

Південнослов'янська проблема значною мірою була пов'язана з чеським питанням. Тут було широке поле для панславістської діяльності. Можна було з великою ймовірністю захищати думку, що рішення чеського питання повинно вплинути також на положення південних слов'ян. Із меморандуму Потоцького і Таафе (1871 р.) впливало: «Австрія є багатонаціональною державою і тому не може зробити змістом своєї державної ідеї національний егоїзм; а змушена насамперед керуватися у всьому своєму суспільному житті вищою моральною ідеєю справедливості до всіх своїх народів. Австрія, за покликанням свого внутрішнього державного порядку, незмінно залишається правовою європейською державою».

Розпад настільки розвиненої правової системи та найстарішого світового порядку в серці Європи зруйнував основу для створення наднаціональної спільності, на що вказав швед Кієллен. Недоторканність Австро-Угорщини була набага-

то необхіднішою для європейської рівноваги, ніж збереження недоторканності Оттоманської імперії. Міністр закордонних справ Австро-Угорщини Андраші відзначав роль Туреччини для Австро-Угорщини: «У разі розпаду Туреччини ми повинні будемо взяти на себе роль «хворої людини Європи». За оцінкою австрійського публіциста Курта Весселя, «Австро-Угорщина – класичний ідеал інтеграції. Великі економічні досягнення Австро-Угорщини ще й сьогодні утворюють основу економіки народних демократій» (1958 р). Історик з ФРН Лодгман фон Ауен стверджував, що «Австро-Угорщина розпалася, не знайшовши вирішення національного питання, та ж доля загрожує Європі». Австрійський історик К. Цобль вважав руйнування Австро-Угорщини нещастям для Середньої Європи. Американець Р. Кенн заявив, що Австро-Угорщина розпалася під впливом зовнішніх факторів. Водночас австрієць І. Редліх вважав Австрію «монархією, що внутрішньо абсолютно розклатася».

Г. Ханч доводить, що Австро-Угорщина була ще життєздатною. Він завершує свою книгу закликом до сучасників: «Приклад Дунайської монархії – останньої універсальної держави Європи – ставить перед нами завдання, що належить не тільки до сфери практичної політики – зрозуміти, що без певних жертв, без взаємного зречення в ім'я вищого блага, в ім'я вищих загальних інтересів, неможливе створення співдружності, на долю якої випаде величезна історична задача дійсно зберегти і захистити європейські культурні цінності, які благотворно впливають на весь світ» [1, 122].

Abstract

The article analyzes a number of publications of Austrian historians who actively turned to the state experience of the Austro-Hungarian monarchy in the middle of the last century. Interest in the historical heritage of the Habsburg monarchy was associated not only with the Anniversary of the First World War, but also with the creation of the European Union, the prototype of which was Austria-Hungary. The authors carefully considered the national policy of the state, its relationship with the economic situation of individual regions, the impact on political processes. It looks like an exaggeration enthusiastic assessment of the German minority contribution to the economic and cultural development of other nations of the Empire. Despite the numerous problems that Austria-Hungary could not solve, the researchers believed that this multinational state was the first attempt to build a common European home and in their opinion, the failure of Austria-Hungary was associated exclusively with the national egoism of local elites. At the conclusion of most Austrian historians, negative aspects prevailed in the consequences of the destruction of Austria-Hungary, and its sad fate looks like a warning to modern leaders of the European Union who are forced to solve similar issues and face the same challenges that the Danube monarchy had not answered.

Key words: *Austro-Hungarian monarchy, dualism, state-building process, language status, national question.*

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Hantsch H. Die Nationalitätenfrage im alten Österreich. Wien, 1953. 126 s.
2. Kann R. A. Das Nationalitätenproblem der Habsburgermonarchie. Graz–Köln, 1964. 216 s.
3. Mayer F., Keindl R., Pirchegger H. Geschichte und Kulturleben Österreichs. Wien, 1960. 300 s.
4. Österreichisches Statistisches Handbuch. Wien, 1910. 380 s.
5. Steiner H. Die Arbeiterbewegung Österreichs 1867–1889. Wien, 1964. 180 s.

УДК 94 (477.85):[327+341.181] «1918/1920»

ПРОБЛЕМА ДЕРЖАВНОЇ ПРИНАЛЕЖНОСТІ БУКОВИНИ В МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ НАПЕРЕДОДНІ ТА ПІД ЧАС ПАРИЗЬКОЇ МИРНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

Добржанський Олександр

У статті проаналізовано українсько-румунські стосунки та позиція країн-переможниць у Першій світовій війні стосовно вирішення проблеми державної приналежності Буковини. Найбільшу етнічну групу краю становили українці, які компактно проживали в північній частині краю. Румуни займали друге місце за чисельністю. У листопаді 1918 р. українці Буковини проголосили свою владу в північній частині краю і увійшли до складу ЗУНР. Однак за декілька днів румунські війська окупували всю Буковину. Навколо державної приналежності Буковини розгорнулася гостра дипломатична боротьба. Піднімалося це питання й на Паризькій мирній конференції. Незважаючи на вимоги українського населення, країни-переможці знехтували правом українців на самовизначення і залишили Буковину в складі Румунії.

Ключові слова: Буковина, ЗУНР, українська влада на Буковині, Паризька мирна конференція, Сен-Жерменський мирний договір.

Із 1774 р. Буковина входила до складу Австрії (Австро-Угорщини). Найбільшою етнічною групою краю були українці, які за переписом 1910 р. нараховували понад 305 тис., що становило 38,38 % усього населення. Румунів налічувалося 273 254 (34,38 %), євреїв – 102 919 (12,86 %), німців – 64 932 (8,12 %), поляків – 36 210 (4,56 %) [8, 56–95]. Із 2-ї пол. ХІХ ст. у краї почали стрімко розвиватися український, румунський, польський, єврейський, німецький національні рухи. Буковина відзначалася певною толерантністю в міжетнічних взаєминах, було напрацьовано чимало прогресивних форм міжнаціональних стосунків.

Перша світова війна від початку загострила питання можливої зміни державної приналежності краю. На територію Буковини зазіхала Росія, яка вважала українців краю росіянами, і Румунія, яка намагалася довести, що все православ-